niknout hlavně ve státech, které přecházejí ze stavu primitivního hospodaření do pokročilejšího a mají předpoklady pro příznivý vývoj. Průmyslový stát jistě těžko by mohl na těchto předpokladech budovati. Argentinská stabilisace papírové měny a snaha využíti příznivých hospodářských poměrů může však býti důležitým měřítkem pro řešení otázky, zda hospodářský vývoj je nepříznivý papírové měně a zda vhodnější nápravou porušené měny je zhodnocování papírového oběživa či stabilisace na určitém bodu. Argentinský případ mluví jasně pro stabilisaci znehodnoceného oběživa a proti jeho zhodnocování.

(Prameny: Lorini: La repubblica Argentina; Subercaseaux: Le papier monnaie; Guyot: Les problèmes de la déflation; Williams: Argentine international trade; Schäfer: Klassische Valutastabilisierungen.)

Národní hospodářství na pražské universitě.

Dr. *Jos. Gruber.**)

Svoji přednášku o vývoji politických věd v Čechách v České akademii r. 1906**) zakončil Bráf první polovicí století 19., zvlášť zevrubně oceniv působení druhého profesora politických věd na pražské universitě, Bučkova nástupce Václava Gustava Koptze. Byli za čtyřicetileté Bučkovy učitelské působnosti na pražské universitě dva bratří Koptzové jeho žáky. Starší Martin Adolf Kopetz, který sice r. 1787 vydal v Praze a v Lipsku výtah ze Sonnenfelsovy učebnice politických věd, jejž „s nadšeně velebící předmluvou"***) připsal svému učiteli a jenž mu zjednal i přízeň samého autora, stal se později v Praze profesorem práva přirozeného a trestního, a neobíral se dále věcmi národohospodářskými.†)

Zato jeho mladší bratr, Václav Gustav Kopetz, zaujímal po Bučkovi učitelskou stolici politických věd po dalších 40 let. Byl rodák z Chodové Plané (nar. 1784), studoval práva na universitě pražské, načež odešel do Vídně, kde již r. 1803

*) Stať tato nemá býti leč zatímným stručným pojítkem mezi opozděně jubilejním článkem o Jos. Ign. Bučkovi a mezi životopisnými pojednáními o Jonákovi, Bráfovi, Kaizlovi a Horáčkovi, z různých podnětů napsanými (o Bráfovi v jubilejním Památníku „Všehrdu" 1918 a v posledním svazku výboru z jeho spisů „Albín Bráf, život a dílo" sv. V., o Kaizlovi rovněž v Památníku „Všehrdu", o Horáčkovi při jeho 60. narozeninách v O. N. a v přednášce v České společnosti národohospodářské dne 7. listopadu 1922.)

**) Nověji otištěna v „Albín Bráf, život a dílo", sv. II. „Výbor statí z nauky národohospodářské", Praha 1923, str. 5 a násl.

***) Slova Bráfova (str. 8 uved. spisu); titul knihy je „Leitfaden zu dem von Sonnenfels'schen Lehrbuche der politischen Wissenschaften.

†) Zemřel r. 1832. Životopis jeho nenajde se, neprávem, ani v novějších slovnících naučných.

jako vychovatel u profesora politických věd Watterotha*), nástupce Sonnenfelsova, měl příležitost ke studiu těchto věd a již r. 1805, ještě před svou promocí, jej dočasně také a prý s příznivým výsledkem zastupoval.**) Byv tam r. 1806 na doktora práv promovován, stal se již r. 1807 po odchodu Bučkově suplentem politických věd na pražské universitě a hned r. 1808 jmenován řádným profesorem, tedy ve věku 24 let, což v tehdejších dobách nebývalo vzácností. Již r. 1807 vydal Kopetz první svazek díla „Österr. politische Gesetzkunde", soustavný to obraz politické správy v zemích německorakouských, českých a v Haliči, které při novém zřízení právnických studií r. 1810 bylo předepsáno jako vodítko k přednáškám. Druhý díl vyšel r. 1819, v l. 1829—30 pak vyšlo dvousvazkové dílo jeho „Allgemeine österr. Gewerbegesetzkunde", ještě dnes základní to spis pro znalost staršího práva živnostenského. Z vlastní politické ekonomie uveřejnil však Kopetz jen několik menších pojednání***), Bráf pak uvádí zajímavé podrobnosti z jeho zachovaných v rukopise sešitů přednáškových. Jeho učitelská činnost byla nepochybně vynikající, posluchači jeho ještě dnes — praví Wellner r. 1877 †) — nemohou se dost vynachváliti jeho přednášek. Také jemu dostalo se od absolutistického státu obvyklých tehdy uznání zevních, byl povýšen do stavu šlechtického, brzy nato pak do rytířského, od města Prahy obdržel čestné měšťanství, byl sekretářem c. k. vlasteneckohospodářské společnosti, členem dvorské komise pro vypracování nového řádu studijního atd. Svůj odpočinek (1849 až 1857) trávil na svém zámku v Sukoradech, kde také zemřel ve věku 73 let.

Předbřeznové vrchnostenské předpisy pečovaly i o provoz universitní. Tak gubern. dekret ze dne 21. března 1793 naznačoval „všem pp. profesorům čtyř vyšších fakult", aby se do svých přednášek snažili vložiti tolik půvabu a zájmu („Reiz und Interesse"), jak vůbec jen možno. Tím prý nabudou nejen vážnosti u svých žáků a budou rádi a pilně posloucháni, nýbrž poskytnou jim také příležitost přesvědčiti se, že svůj čas v posluchárnách s požitkem ztrávili.††) Tehdy ovšem býval posluchačů právnické fakulty v Praze proti dnešní hromadné velkovýrobě dorostu počet mizivý. V letech 1754—1784 bylo na této fakultě immatrikulováno posluchačů v maximu r. 1773: 87, r. 1775: 81,

*) Max Wellner, Böhmens Volkswirthe seit hundert Jahren, Praha 1877, str. 83.

**) Albín Bráf, život a dílo, II. str. 13.

***) Wellner uvádí jen „Über die praktische Anwendbarkeit der nationalökonomischen Lehrsätze auf den bestehenden Zustand der europäischen Staaten" v časop. Hesperus r. 1819.

†) V uved. spise str. 83.

††) Schnabel, Geschichte der juridischen Fakultät, Praha 1827, III. sv. str. 49.

r. 1766: 79, r. 1759: 72, r. 1783: 71, v minimu pak r. 1762: 7, r. 1754: 3, r. 1764: 3, r. 1765: 1 (léta válek pruských a po nich) a v l. 1771 a 1772 (léta neúrody a hladu v Čechách) ani jediný.*)

Podobně nařízeno 7. dubna 1808, že profesoři, daleci toho, aby používali jednotvárného, uspávajícího diktování nebo předčítání explikací, mají naopak poučky tištěných učebnic vykládati vždy způsobem přiměřeným chápavosti posluchačů a hledět příležitostnými a zajímavými citacemi učiniti přednášku poutavou.**) –

Také profesura statistiky měla na universitě již starší historii. Šest let po zavedení politických věd (věd policejních a obchodních) na pražskou universitu, a sice zprvu na její fakultu filosofickou, bylo k historickým přednáškám na fakultě právnické připojeno v novém studijním řádě z 3. října 1774 jakožto předchůdce statistiky „líčení zřízení evropských států". Podle obvyklého tehdy způsobu byla za příruční učebnici tohoto předmětu předepsána známá kniha Achenwallova „Staatsverfassung der vornehmsten europäischen Reiche und Länder im Grundriss" (první vydání z r. 1747), dle níž měl profesor historické právovědy vykládati statistiku, která byla však záhy, již v r. 1779, zaměněna za Totzeovu Staatskunde.***) Statistika tehdejší byla ovšem dnešnímu pojmu této vědy ještě vzdálenější než politické vědy, přednášené Bučkem a jeho nástupci, dnešní politické ekonomii. Byla to nauka o „státních památnostech říší nebo republik", všeobecné vylíčení jak státního zřízení, tak poměrů přírodních, populačních a hospodářských, blížící se nejspíše dnešní politické geografii. Číslice měly tu úkol podřadný, výhradným podkladem vědy statistické stalo se číselné pozorování a propočítávání společenských jevů teprv od r. 1835 epochálním dílem Quételetovým.

Podle dv. dekr. z 29. ledna 1791 měl učitel statistiky v prvním pololetí vykládati ústavu, tvářnost a zařízení dědičných zemí rakouských, v druhém o státech zahraničních, a to dle jejich důstojnosti a jejich vztahu k říši rakouské. Výslovně bylo ustanoveno, že statistika nemá býti spojována s učitelstvím věd politických.†) Podle instrukce (dekr. dvor. stud. komise) ze 4. září 1810 měla býti přednáška o statistice zahájena theorií statistiky, pro niž udána jako rukověť theoretická příručka prof. Zizia,††) po ní měla následovati nyní nejprve statistika evrop-

*) Tamtéž, II. sv. str. 63.

**) Tamtéž, sv. III. str. 50.

***) Schnabel, Geschichte der jurid. Fakultät, Praha 1827, II. str. 37 a 39.

†) Schnabel, Geschichte, sv. II. str. 45—49, svaz. III. str. 32/3.

††) Také Jan Nep. Zizius byl českým rodákem. Nar. 7. ledna 1772 v Heřmanově Městci, studoval práva na universitě ve Vídni, kde již r. 1793 stal se suplentem a pak korepetitorem věd politických na tereziánské aka-

ských států a v druhém běhu statistika rakouská, pro kterou udána jako vhodná příručka Bissingrova „Generalstatistik des österr. Kaiserthumes.“*) Profesor statistiky měl zde nahraditi i zvláštního učitele positivního státního práva zemí rakouských.**) Přednášena byla statistika s počátku jako politické vědy, v posledním ročníku, od r. 1804 v prvním ročníku studií, jednu hodinu denně.***)

Profesorem dějin a historické právovědy (jurisprudentiae historicae) a s ní potom spojené statistiky byl r. 1755 ustanoven Albert Douzeaidans. R. 1779 byl (po prvé) vypsán řádný konkurs na uprázdněnou stolici říš. dějin a statistiky a ustanoven tehdy teprv 25letý Josef Mader,†) po jehož smrti (1815) byla stolice tato skoro dvě léta suplována, až v září 1817 byl profesorem „evropské a rakouské statistiky“ na pražské universitě a od 9. dubna 1818 také historiografem právnické fakulty jmenován Jiří Norbert Schnabel, po smrti Kopetzově (1835) též profesor práva přirozeného, státního a mezinárodního, pak i trestního, člověk vynikající a literárně plodný.††) Nástupcem Schnablovým stal se r. 1849 Jonák jakožto mimo řádný profesor statistiky a věd politických.

Kdežto první dva zástupci politických věd na pražské universitě setrvali na stolici této dohromady plných 80 let, vystřídala se, když Václav Gustav ryt. Kopetz po 42letém působení

demii. R. 1795 byl povýšen na doktora práv, stal se advokátem, od r. 1804 byl suplentem a od r. 1810 „skutečným“ profesorem statistiky na universitě ve Vídni a referentem při dvorské studijní komisi v oddělení politickém. R. 1811 vydal spis „Oekonomisch-politische Betrachtungen über die Handelsbilanz“, jejž věnoval císaři Františku I. a v němž pojednává vlastně o celém oboru národohospodářské theorie. Byl s vídeňským profesorem politických věd Watterothem první, kdo zavedl v Rakousku místo Sonnenfelsa učení Smithovo, správně odlišuje státohospodářské soustavy merkantilistickou, fysiokratickou a Smithovu. Patřil celkem k nejosvícenějším národohospodářům z počátku 19. stol. Jsa všestranně vzdělán a scestovalý byl zároveň milovníkem i znalcem hudby a zpěvu. Ze statistiky napsal r. 1811 knihu „Vorbereitung und Einleitung zur Statistik“, která sloužila až do r. 1840 za učebnici statistiky na universitách. Zemřel ve Vídni 5. dubna 1824. (srv. také M. Wellner, Böhmens Volkswirthe seit hundert Jahren, Praha 1877, str. 71 a 83).

*) Schnabel, Geschichte, III. sv. str. 133.

**) Tamtéž, str. 53.

***) Schnabel, II. sv. str. 16, 22, 28.

†) Josef Mader, rodilý z Vídně (nar. 8. září 1754), doktor práv, byl odborníkem také v numismatice, patřil v tom oboru k prvním učencům v Rakousku, jeho spisy byly přijímány s pochvalou i v cizině. Byl také ředitelem studií filosofických. Zemřel 25. května 1815.

††) Kromě děl statistických, někdy obsáhlých a v několika vydáních vyšlých, napsal i tři spisy z dějin pražské university, z nichž použito k tomuto náčrtku zejm. jeho třísvazkové Geschichte der juridischen Fakultät an der vereinigten Carl-Ferdinandeischen Hochschule zu Prag“, Praha 1827. Schnabel byl muž svobodomyslný, který míval pro své spisy opletačky s censurou i s úřady politickými. Po roce 1848 přednášel nějaký čas i česky. Zemřel r. 1856 v Praze.

na pražské universitě odešel v březnu 1849 na odpočinek, v politické ekonomii v nejbližších desítiletích řada docentů.*) Nástupce Koptzův v učitelství politické ekonomie, profesor statistiky Dr. August Nowak, byl již v září 1851 povolán za profesora politické ekonomie na universitu vídeňskou, soukr. docent politických věd, Frant. Makowiczka, do r. 1848 profesor v Krakově, rodilý z Chomutova, jímž byl zvolen do německého národního shromáždění ve Frankfurtě, usadil se po jeho skončení v Praze, ale již koncem r. 1851 odešel pro své politické smýšlení na universitu v Erlangen.**)

Zároveň s přeložením Nowakovým do Vídně jmenován byl mimořádný profesor právní filosofie na pražské universitě Dr. Leopold Hasner, rodilý Pražan, v září 1851 řádným profesorem politické ekonomie, ale již r. 1861 byl na Starém městě Pražském jakožto kandidát obou národností zvolen do zemského sněmu a jím pak do říšské rady a r. 1863 jmenován presidentem nově zřízené vyučovací rady rakouské a povolán potom za profesora politické ekonomie na universitu vídeňskou.

---

*) Srv. k tomu Die deutsche Karl-Ferdinands-Universität in Prag unter der Regierung S. M. des Kaisers Franz Josef I., Prag 1899, str. 136 a násl.

**) Zmínky zasluhuje, že Riegrův Slovník Naučný (díl V. z r. 1866) věnoval Makowiczkovi životopis poměrně dost značný a k tomu sympaticky vyznívající. Dle něho narodil se Fr. Makowiczka dne 7. května 1811 v Hagensdorfu, okr. chomutovského, studoval gymnasium v Chomutově, filosofii a práva v Praze, kde byl r. 1836 promovován na doktora práv a byl potom též suplentem věd politických. R. 1846 povolán s Jonákem, Helfertem a j. na universitu do Krakova, který tehdy připadl k Rakousku, ale hned po „březnovém hnutí“ r. 1848 vrátil se do Prahy. Vystupovav již před tím příkře německonacionálně (Sl. N. zvlášť poznamenává, že r. 1845 stavěl se proti založení průmyslové školy české při Průmyslové Jednotě, pro niž, jak známo, Rieger, Trojan, Perner a j. sbírali příspěvky), agitoval r. 1848 pro volby do německého národního shromáždění ve Frankfurtě n. M. a byv Chomutovem do něho zvolen, připojil se v něm ke krajní levici a byl v parlamentě velmi činným jako zapisovatel a člen komisí. Po skončení parlamentu vrátil se r. 1850 do Prahy, redigoval zde „Deutsche Zeitung aus Böhmen“, která byla zakročením vojenského velitelství zastavena a vycházela potom pod jiným redaktorem. Již r. 1851 povolán však pro důkladné i rozsáhlé vědění svoje za profesora věd politických, policie a vědy finanční na universitu do Erlangen, kde „duchem vědeckým i liberálností nevšední obliby u obecenstva i velikého vlivu u studentstva požívá.“ Politickým směrem náležel tehdy ke straně maloněmecké, t. j. té, která usilovala o jednotné Německo s vyloučením Rakouska. Dle Wellnera platil Makowiczka právem za autoritu v pojišťovnictví (Böhmens Volkswirthe seit hundert Jahren. Von Dr. Max Wellner, k. k. Notar. Praha 1877, str. 36, 101); Adolf Wagner (v Schönbergově „Handbuch der Politischen Ökonomie, II. sv. II. díl, pojednání „Versicherungswesen“, str. 355) nazývá Makowiczkovo pojednání o pojišťovnách v Bluntschliho „Staatswörterbuchu“, díl XI. 1870, „nejobsáhlejší a nejlepší starší německou národohospodářskou prací se širšího hlediska, na mírně liberálnoindividualistickém stanovisku spočívající“, a ještě také novější autor P. Moldenhauer (Schmollers Festschrift, II. díl, XXXVI. str. 8 a 12) zove Makowiczkovu práci „treffliche Erörterung der wirtschaftlichen Bedeutung des Versicherungswesens“.

R. 1860 vydal System der politischen Ökonomie (vyšel jen I. díl).

Životní jeho dráha byla skvělá. Na říšské radě stal se hned vicepresidentem poslanecké sněmovny a r. 1863 presidentem, r. 1867 povolán za ministra vyučování v kabinetě Auersperkově, kde byl původcem liberálních zákonů o obecním školství (osmiletá návštěva, interkonfesnost školy a státní dozor nad obecným školstvím), o manželství a o poměrech mezikonfesních, v r. 1870 byl nějakou dobu předsedou ministerstva. Byl rozhodným centralistou (i proti uherskému vyrovnání), v panské sněmovně, jejímž byl členem od r. 1867, mluvil r. 1882 proti rozdělení pražské university.

Již od r. 1852 byl však vedle Hasnera na pražské právnické fakultě jmenován druhým profesorem politické ekonomie docent státních věd frýburské university Petr Mischler. Rodem z Hesenska (nar. 1821), doktor filosofie, byl prý k podnětu tehdejší obchodní komory pro pražský a pardubický kraj, jejíž většina byla tehdy a až do r. 1884 německá, povolán za mimořádného profesora politické ekonomie do Prahy. Pamětní spis německé university o něm vypravuje, že vyvinul na universitě obsáhlou činnost učitelskou. Četl „národohospodářskou nauku ve spojení s exkursemi" do průmyslových závodů v Praze a v Čechách, dále národohospodářskou politiku, finanční vědu, konal konversatoria, examinatoria a kolokvia, ba přednášel i nauku zemědělskou, nauku průmyslovou i nauku obchodní. Také jeho spisovatelská činnost byla značná a zemský výbor český pověřil jej i vypracováním dobrého zdání, jak odpomoci nouzi v Rudohoří a v Krkonoších (1862).

Prof. Mischler byl r. 1856 jmenován řádným profesorem, čímž byla na pražské universitě zřízena druhá stolice politické ekonomie, a r. 1857 byl jmenován doktorem práv honoris causa. Onemocněv však r. 1862 následkem cesty k světové výstavě londýnské, vrátil se teprv po dvouleté dovolené k učitelské činnosti, záhy potom však zemřel v červnu 1864. Tím byla i druhá stolice politické ekonomie na pražské universitě uprázdněna (první již od r. 1863 odchodem Hasnerovým do Vídně). Jedna z nich připadla Dru Eberhardu Jonákovi.

Eberhard Jonák se narodil 12. dubna 1820 v Křinci u Nymburka, studoval na piaristském gymnasiu v Litomyšli a pak v Mladé Boleslavi, práva v Praze a poslední rok ve Vídni, kde byl r. 1842 vychovatelem u slavného orientalisty Hammer-Purgstalla. V domě Purgstallově, kde scházívala se četná společnost státníků, učenců, umělců, nabyl Jonák rozsáhlých známostí, které mu později byly na prospěch. V den svých 24. narozenin byl r. 1844 promovován na doktora práv, vstoupil do praxe u dvorní a dolnorakouské finanční prokuratury, zavedl prostonárodní přednášky o národním hospodářství na vídeňské polytechnice a spolu v l. 1846 a 1847 působil

jako suplent politických věd na vídeňské universitě a jako asistent učitelské stolice pro občanské právo na ústavě tereziánském ve Vídni. V srpnu 1847 povolán za suplujícího profesora do Krakova, ale vrátiv se již r. 1848 do Čech, byl zvolen do říšského sněmu vídeňsko-kroměřížského, kde působil pro zrušení poddanství a vyvazení roboty. V listopadu 1849 jmenován mimořádným profesorem statistiky a politických věd v Praze a r. 1860 profesorem řádným.*)

Jeho „Theorie der Statistik in Grundzügen" (Vídeň 1856), kterou věnoval Lorenzu Steinovi, byla svého času velmi ceněna,**) jeho zprávy o průmyslových výstavách v Mnichově (1854) a v Paříži (1855) poskytly vítaný materiál snahám o povzbuzení průmyslu v tuzemsku a též jako přednosta statistické kanceláře c. k. vlasteneckohospodářské společnosti v Čechách zjednal si značné zásluhy. V oboru politické ekonomie byla literární jeho činnost skrovná; do „Matice Lidu" přeložil r. 1871 z Rapeta „Zásady národního hospodářství", určené pro lid; v předmluvě slíbil, že vydá co nejdříve pro školní potřebu příručku národního hospodářství a pro učený svět úplnou soustavu této vědy, přípovědi této však nedostál. Na české technice v Praze byl Jonák od školního roku 1864—5 suplentem neobsazené mimořádné profesury národního hospodářství a statistiky. Jako učitel netěšil se Jonák dle všeho valné oblibě na universitě ani na technice.***)

Po deset let byl Jonák jediným řádným profesorem politické ekonomie na pražské universitě, již od r. 1865 přednášeli však vedle něho jako docenti Dr. Friedr. Kleinwächter, Pražan (nar. 25. února 1838), který se však r. 1871 stal učitelem národního hospodářství a agrárního práva na zemském hospodářském učilišti v Libverdě a přešel již roku následujícího na polytechniku do Rigy a po zřízení university černovické roku 1875 na tuto,†) a od r. 1868 Karel Tomáš Richter (nar.

*) Tolik o něm v jádře napsal Riegrův Slovník Naučný patrně dle údajů jím samým poskytnutých. Již od r. 1854 pečoval Jonák o opatřování obědů pro chudé právníky a měl zásluhu i o stavbu chrámu karlínského. Stého výročí jeho narození nebylo, pokud víme, v Čechách nikým vzpomenuto.

**) Srv. k tomu Dr. Gruber, Albín Bráf, život a dílo, životopis, zvl. otisk z V. dílu vybraných spisů Bráfových, str. 15.

***) Srv. o Jonákovi Bráfovy Listy o studium národohospodářském v II. díle vybraných spisů Bráfových (Život a dílo, 1923), dále mé články „Stolice věd právních a státních na české vysoké škole technické v Praze", O. N. 1911, „Dr. Albín Bráf a Dr. Eberhard Jonák", O. N. 1923 a tamtéž i můj článek „Dra Fr. L. Riegra pokus o první českou habilitaci z oboru politické ekonomie na pražské universitě v r. 1851".

†) Kleinwächter je znám v literatuře zvl. svým spisem „Die Kartelle", 1883, prvním to literárním zpracováním otázky kartelové. Jiné jeho spisy jsou zejm. Die Staatsromane, 1891, Das Einkommen und seine Verteilung, 1896, a v posledních letech života vydal populárně psané učebnice nauky a politiky národohospodářské, které rychle došly obliby.

14. února r. 1837 v Litoměřicích v Čechách), který se téhož roku ještě stal v Praze profesorem mimořádným*) a r. 1873 řádným, zemřel však již v 41 letech věku 15. října 1878.

Richter byl patrně člověk velmi nadaný a do svého onemocnění velmi čilý, při tom v německém smyslu svobodomyslný s jistým sklonem k socialismu. Gymnasium a universitu absolvoval ve Vídni, kde dosáhl též doktorátu práv. R. 1859 založil tam akademický pěvecký spolek, první to studentské sdružení od r. 1848. Byl nejprve učitelem národního hospodářství a práva obchodního a směnečného na soukromé obchodní škole ve Vídni; r. 1861 odešel pro další studia na universitu do Berlína, kde vešel v přátelské styky s Lassallem a Holtzendorfem. R. 1863 vydal knihu o duševním vlastnictví „Kunst und Wissenschaft und ihre Rechte im Staate", která sklidila pronikavý úspěch. Téhož roku odešel Richter na $1^1/_2$ roku do Paříže na další studia, jichž plodem bylo dvousvazkové „Státní a společenské právo francouzské revoluce 1789 až 1804", vrátil se pak do Berlína a odtud r. 1866 do Vídně, kde vydal spis o vývoji stavu dělnického, později opětovně vyšlý. Téhož roku založil Richter „První ženský výrobní spolek vídeňský", r. 1867 vydal spisky o právu žen na práci a o umění a vědě v živnostech a průmyslu, a byv vyslán jako vládní komisař a zpravodaj na světovou výstavu pařížskou 1867 napsal po návratu „Úvahy o světové výstavě 1867". R. 1867 stal se ve Vídni sekretářem dunajské paroplavební společnosti. Přišed do Prahy a podrobiv se řízení habilitačnímu stal se brzy nato profesorem na universitě a od r. 1870 suploval, podobně jako Jonák, i stolici národního hospodářství a statistiky na technice (německé). R. 1869 založil v Praze německý výrobní spolek ženský a r. 1873 vyšší dívčí školu. Byv toho roku pověřen redakcí oficielní zprávy o vídeňské výstavě napsal pro ni sám 15 statí (v tom i o světovém obchodě); druhým vydáním jeho vylíčení výsledků světové výstavy vídeňské (s předmluvou o světové výstavě ve Filadelfii) je jeho spis o pokrocích kultury z r. 1875.**)

Richter nebyl tedy patrně ani pro vědu a pražskou universitu ani pro pražské němectví nikterak bezvýznamný. Méně příznivá Bráfova zmínka v kapitole o jeho vlastním „blouzení

*) Před svou činností v Praze napsal Richter „Staats- und Gesellschaftsrecht der franz. Revolution" (2 sv., Berlín 1865 a 1866), přednášky „Über die Entwicklung des Arbeiterstandes", Vídeň 1866, a „Recht der Frauen auf Arbeit und die Organisation der Frauenarbeit"; v Praze pak přednášku „Über das Studium der Volkswirtschaft in Österreich" 1869, knihy „Einleitung in das Studium der Volkswirtschaft" 1871 a „Die Fortschritte der Kultur" (Praha 1875). Byl značně zúčastněn i při vydání oficielní zprávy o světové výstavě vídeňské r. 1873. Pod pseudonymem Karl Thomas vydal četná dramata, básně a novely.

**) Srv. obšírné vylíčení Wellnerovo v jeho „Böhmens Volkswirthe seit hundert Jahren", str. 125 a násl.

vědeckém" jeho „Listů o studium národohospodářském" *) dochází vysvětlení tím, že přísnému systematikovi a logickému mysliteli Bráfovi nemohl vyhovovati profesor, který sice „byl plný vzletu a uchvacujícího slohu", avšak „liboval si proto také více v řečnické skvělosti nežli v přesném výkladu pojmovém". –

Jako v letech 1860., tak i o 15 roků později uprázdnily se brzy po sobě obě řádné stolice politické ekonomie. Po Richterovi (zemř. 15. října 1878) byl v dubnu 1879 za mimořádného profesora povolán docent politické ekonomie z Vídně Emil Sax (nar. r. 1845 v Javorníku ve Slezsku), a po smrti Jonákově (11. října 1879) v únoru 1880 za řádného profesora z inšprucké university Dr. Karel Theodor Inama-Sternegg, který byl však již r. 1881 povolán za ředitele administrativní statistiky do Vídně.

Emil Sax, který byl současně s povoláním Inamovým do Prahy rovněž povýšen za profesora řádného, byl však při nejbližších volbách zvolen do říšské rady, jíž přináležel až do r. 1885, již v září 1893 však ve věku 48 let odešel na odpočinek. Nástupcem Inamovým stal se Friedrich Wieser jako od r. 1884 mimořádný a od r. 1889 řádný profesor, později povolaný na universitu vídeňskou; za nástupce Saxova povolán r. 1894 vídeňský docent Dr. Robert Zuckerkandl jako profesor mimořádný a od r. 1896 řádný. Prof. Wieser odešel nedávno z aktivní činnosti učitelské ve Vídni, prof. Zuckerkandl působí v Praze stále. Po Wieserově odchodu z Prahy vystřídala se na pražské universitě řada mladších národohospodářů německých, kteří po krátkém pobytu odešli na jiné vysoké školy německé.

Oba docenti politické ekonomie z let 1877 a 1879, Bráf a Kaizl, přešli při rozdělení pražské university roku 1882 na universitu českou. Dějiny národohospodářské stolice na české universitě Karlově jsou známy, takže netřeba jich se dotýkati.

Uspořádání látky učební se v této době rozmanitě měnilo.**) Kopetz četl politické vědy (dle schválené učebnice Sonnenfelsovy) denně dvě hodiny pro posluchače čtvrtého ročníku v běhu zimním a politickou zákonovědu v letním. Hasner četl nejprve „státní hospodářství s vyloučením financí" v zim. běhu pro 3. ročník 7 hodin a vedle toho policejní vědu 2 nebo i 3 hodiny asi pro 4. ročník a v letním běhu finanční vědu pro 3. ročník 7 nebo i 6 hodin. Na sklonku let 1850. označuje svá čtení „politická ekonomie", „policejní věda" a „finanční věda", všechna po 5 hodinách. Petr Mischler připojil se co do počtu hodin hlavních kolegií k Hasnerovi.

*) Albín Bráf, život a dílo, sv. I., Paměti, str. 222.

**) V. citovaný pamětní spis německé university str. 142.

V letech 1860. postavena místo „politické ekonomie" „nauka národohospodářská" a místo „policejní vědy" „nauka správní". Tak zůstalo až do zákona z 20. listopadu r. 1893, č. 68 ř. z., který rozdělil učební látku politické ekonomie v národohospodářskou nauku, finanční vědu a národohospodářskou politiku po 5 hod., nařídiv nadto pravidelné konání přednášek ještě o dvou částech politické ekonomie, o rak. právu finančním a rak. právu agrárním.

Právo finanční bývalo spojováno obyčejně se statistikou. Na české universitě přednášel je spolu se statistikou prof. Dr. Matěj Talíř, který byl jmenován profesorem (mimořádným) již r. 1871, na německé universitě prof. Chlupp (který obdržel po Jonákovi též profesuru statistiky) a po jeho pensionování profesor finanč. práva Dr. Viktor ryt. Mor, který vedle toho rovněž četl i o statistice, a po něm opět profesor statistiky Dr. Arnošt Mischler, syn Petra Mischlera. Narozen r. 1857 v Praze, habilitován zde r. 1881 pro statistiku a povolán po učitelské činnosti ve Vídni a v Černovicích opět do Prahy r. 1891 jako mimořádný profesor statistiky, přešel však Arn. Mischler již r. 1893 do Št. Hradce jako řádný profesor universitní a přednosta zemského úřadu statistického. „Finanční právo rak." (totožné látkou s „rak. finančním zákonodárstvím") přednášel po jeho odchodu prof. Wieser (který spolu s Zuckerkandlem opatřoval po Mischlerovi i přednášky statistické), a když roku 1896 povolán za profesora statistiky z ústřední statistické komise vídeňské Dr. Jindřich Rauchberg, pověřen tento rovněž přednáškami o rak. právu finančním.*) Spojení finančního práva se statistikou zůstalo tedy na německé universitě v Praze dodnes, kdežto na české zřízeny pro oba předměty profesury samostatné.

ZPRÁVY.

Reorganisace správy československých státních drah jako železničního podniku, spravovaného podle zásad obchodního hospodaření. Dne 28. dubna a dne 5. května přednášel v České společnosti národohospodářské ministerský rada inž. Josef Hůla, přednosta departementu pro všeobecné a finanční věci dopravní v ministerstvu železnic, o výsledcích finančního hospodaření československých státních drah v souvislosti s reorganisací státní správy železniční, ve dvou oddílech, v prvním o bilancování i o příčinách schodků čsl. státních drah, v druhém dne 5. května t. r. o směrnicích, podle kterých by bylo možno odstraniti provozní ztráty u drah a zároveň provésti náležitou organisaci venkovské služby i železniční

*) Pokud jde o společnou a potom o německou universitu v Praze, viz jubilejní spis Die deutsche Karl-Ferdinands Universität in Prag während der Regierung S. M. des Kaisers F. J. I., Prag 1899, str. 142 – 147.